

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. 1

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: 2

εὐθείας³ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν 4

τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ εἰς ἄφεσιν⁷

ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ 5

Ἱεροσολυμίται,⁸ καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ⁹ ποταμῷ¹⁰

ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹¹ τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ 6

Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας¹² καμήλου,¹³ καὶ ζώνην¹⁴ δερματίνην¹⁵

περὶ τὴν ὀσφύν¹⁶ αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας¹⁷ καὶ μέλι¹⁸ ἄγριον.¹⁹ Καὶ 7

ἐκήρυσσεν, λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ

εἰμὶ ἱκανὸς κύψας²⁰ λῦσαι τὸν ἱμάντα²¹ τῶν ὑποδημάτων²² αὐτοῦ. 8

Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι: αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν

πνεύματι ἁγίῳ.

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁸ Ἱεροσολυμίτης, ου, ό, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹⁰ ποταμός, ου, ό, river, stream. ¹¹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹² τρίξ, τριχός, ή, hair. ¹³ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁴ ζώνη, ης, ή, belt, girdle. ¹⁵ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁶ ὀσφύς, ύος, ή, waist, hip. ¹⁷ ἀκρίς, ίδος, ή, locust. ¹⁸ μέλι, ιτος, τό, honey. ¹⁹ ἄγριος, wild, savage. ²⁰ κύπτω, bow down, stoop. ²¹ ἱμάς, άντος, ό, thong, strap. ²² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ¹ τῆς 9
 Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.² Καὶ 10
 εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους³ τοὺς οὐρανοὺς,
 καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καταβαῖνον ἐπ’ αὐτόν: καὶ φωνὴ 11
 ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ 12
 ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁷ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν
 μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 14
 Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ 15
 λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ:
 μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ 16
 Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας
 ἀμφίβληστρον⁹ ἐν τῇ θαλάσῃ: ἦσαν γὰρ ἄλιεῖς.¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ 17
 Ἰησοῦς, Δεῦτε¹¹ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἄλιεῖς¹⁰
 ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα¹² αὐτῶν, ἠκολούθησαν 18
 αὐτῷ. Καὶ προβάς¹³ ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ 19

¹Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ³σχιζῶ, split, separate. ⁴ὡσεὶ, like, about. ⁵περιστερά, ἄς, ἡ, dove. ⁶εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁸Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ἄλιεύς, ὁ, fisherman. ¹¹δεῦτε, come!. ¹²δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹³προβαίνω, go forward, advance.

Ζεβεδαίου,¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ
πλοίῳ καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ 20
ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον¹ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν
μισθωτῶν⁴ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁵ εἰς Καπερναούμ·⁶ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν 21
εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήρσοντο⁷ ἐπὶ τῇ 22
διδασκῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν 23
πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,⁸ λέγων, Ἔα,⁹ τί ἡμῖν καὶ σοί, 24
Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁰ Ἥλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹¹ καὶ 25
ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹² αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ 26
κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹³ πάντες, 27
ὥστε συζητεῖν¹⁴ πρὸς ἑαυτούς, λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ
διδασκὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς
ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹⁵ καὶ ὑπακούουσιν¹⁶ αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοὴ 28
αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον¹⁸ τῆς Γαλιλαίας.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ ἔα, ah! ha! ¹⁰ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹¹ φιμώω, muzzle, silence. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ θαμβέω, amaze. ¹⁴ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁷ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν 29

Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,¹ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερά² 30

Σίμωνος κατέκειτο³ πυρέσσουσα,⁴ καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ

αὐτῆς· καὶ προσελθὼν ἡγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· 31

καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός⁵ εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Ὅψίας⁶ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ⁷ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς 32

κακῶς⁸ ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους·⁹ καὶ ἡ πόλις ὅλη 33

ἐπισυνηγμένη¹⁰ ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς 34

ἔχοντας ποικίλαις¹¹ νόσοις,¹² καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ

ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Καὶ πρωῒ¹³ ἔννυχον¹⁴ λίαν¹⁵ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον 35

τόπον, κακεῖ¹⁶ προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν¹⁷ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ 36

μετ' αὐτοῦ· καὶ εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε 37

ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,¹⁸ 38

ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελέγηλθα. Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν 39

ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια

ἐκβάλλων.

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ³ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁵ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁶ ὄψιος, late. ⁷ δύνω, enter, set. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ ποικίλος, varied, manifold. ¹² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹³ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁴ ἔννυχος, by night, at night. ¹⁵ λίαν, greatly, very. ¹⁶ κακεῖ, and there. ¹⁷ καταδιώκω, pursue closely, hunt. ¹⁸ κωμόπολις, εως, ἡ, market town, country town.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,¹ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν² 40
αὐτόν, καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ δὲ 41
Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς,³ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει
αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ’ 42
αὐτοῦ ἡ λέπρα,⁵ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ ἐμβριμησάμενος⁶ αὐτῷ, 43
εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς: 44
ἀλλ’ ὑπάγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
καθαρισμοῦ⁷ σου ὃ προσέταξεν⁸ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ 45
ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν¹⁰ τὸν λόγον, ὥστε
μηκέτι¹¹ αὐτὸν δύνασθαι φανερώς¹² εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ’ ἔξω ἐν
ἐρήμοις τόποις ἦν: καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.¹³

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ¹⁴ δι’ ἡμερῶν: καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς 2
οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι¹¹ χωρεῖν¹⁵ 2
μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν: καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται 3
πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν¹⁶ φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ 4
μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει¹⁷ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν¹⁸ τὴν
στέγην¹⁹ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες²⁰ χαλῶσιν²¹ τὸν κράββατον²² ἐφ’ ᾧ
ὁ παραλυτικὸς¹⁶ κατέκειτο.²³ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν 5
λέγει τῷ παραλυτικῷ,¹⁶ Τέκνον, ἀφένονται σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. 6

¹λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ²γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁷καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸προστάσσω, command, order. ⁹μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹μηκέτι, no longer. ¹²φανερώς, openly, publicly. ¹³πανταχόθεν, from all sides. ¹⁴Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵χωρέω, make room for, hold. ¹⁶παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁷προσεγγίζω, approach. ¹⁸ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ¹⁹στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²⁰ἐξορύσσω, dig out, dig through. ²¹χαλῶω, slacken, let down. ²²κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ²³κατάκειμαι, lie down, lie sick.

Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι¹
 ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, Τί οὕτως οὕτως² λαλεῖ βλασφημίας;³ Τίς 7
 δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ 8
 Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται¹ ἐν ἑαυτοῖς,
 εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε¹ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί 9
 ἐστιν εὐκοπώτερον,⁴ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,⁵ Ἀφένωνταί σου αἱ
 ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι, καὶ ἄρον σου τὸν κράββατον,⁶ καὶ
 περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 10
 ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ παραλυτικῷ⁵ – Σοὶ λέγω, 11
 ἔγεραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν⁶ σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. 12
 Καὶ ἡγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον,⁶ ἐξῆλθεν ἐναντίον⁷
 πάντων: ὥστε ἐξίστασθαι⁸ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας
 ὅτι Οὐδέποτε⁹ οὕτως εἶδομεν.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς 13
 αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων¹⁰ εἶδεν Λευὶ¹¹ τὸν τοῦ 14
 Ἀλφαίου¹² καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹³ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολουθεῖ
 μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ 15
 κατακεῖσθαι¹⁴ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι¹⁵ καὶ
 ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο¹⁶ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: ἦσαν
 γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 16

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² οὕτως, thus, so. ³ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁴ εὐκοπώτερον, easier. ⁵ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁷ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁸ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁹ οὐδέποτε, never. ¹⁰ παράγω, pass by, depart. ¹¹ Λευῖς, ὁ, Levi. ¹² Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹³ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ¹⁴ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁵ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹⁶ συνανέκειμαι, recline at table with.

Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν¹ καὶ
 ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν¹
 καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, 17
 Οὐ χρειάν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ,² ἀλλ' οἱ κακῶς³ ἔχοντες. Οὐκ
 ἤλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁴

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες;⁵ καὶ 18
 ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
 Φαρισαίων νηστεύουσιν,⁵ οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;⁵ Καὶ 19
 εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,⁶ ἐν ᾧ ὁ
 νυμφίος⁷ μετ' αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν;⁵ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν
 ἔχουσιν τὸν νυμφίον,⁷ οὐ δύνανται νηστεύειν;⁵ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι 20
 ὅταν ἀπαρθῇ⁸ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁷ καὶ τότε νηστεύσουσιν⁵ ἐν
 ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα⁹ ῥάκους¹⁰ ἀγνάφου¹¹ 21
 ἐπιρράπτει¹² ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ:¹³ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹⁴ αὐτοῦ
 τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ,¹³ καὶ χεῖρον¹⁵ σχίσμα¹⁶ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς 22
 βάλλει οἶνον νέον¹⁷ εἰς ἀσκοῦς¹⁸ παλαιούς:¹³ εἰ δὲ μή, ῥήσσει¹⁹ ὁ οἶνος
 ὁ νέος¹⁷ τοὺς ἀσκοὺς,¹⁸ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁸ ἀπολούνται:
 ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁷ εἰς ἀσκοὺς¹⁸ καινοὺς βλητέον.²⁰

¹ τελωνῆς, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² ἰατρός, ου, ὁ, physician. ³ κακῶς, badly, evilly. ⁴ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁵ νηστεύω, fast. ⁶ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁷ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁸ ἀπαίρω, take away, depart. ⁹ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹⁰ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ¹¹ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹² ἐπιρράπτω, sew on. ¹³ παλαιός, old, ancient. ¹⁴ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁵ χείρων, worse. ¹⁶ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁷ νέος, new, young. ¹⁸ ἀσκός, ου, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁹ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ²⁰ βλητέος, must be put, that ought to be put.

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 23
 σπορίμων,² καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες³
 τοὺς στάχυν.⁴ Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἰδε, τί ποιοῦσιν ἐν 24
 τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε⁵ 25
 ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ ἐπείνασεν⁶ αὐτὸς
 καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ 26
 ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁷ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν
 φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ 27
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ
 ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον· ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου 28
 καὶ τοῦ σαββάτου.

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος 3
 ἐξηραμμένην⁸ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν⁹ αὐτὸν εἰ τοῖς 2
 σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λέγει 3
 τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην⁸ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἐγείραι εἰς τὸ
 μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐξεστιν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι¹¹ ἢ 4
 κακοποιῆσαι;¹² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Οἱ δὲ ἐσιώπων.¹³ Καὶ 5
 περιβλεψάμενος¹⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος¹⁵ ἐπὶ τῇ
 πωρώσει¹⁶ τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον¹⁷ τὴν

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² σπόριμος, grain field, sown. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ¹² κακοποιέω, do evil, harm. ¹³ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁵ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ¹⁶ πώρωσις, εως, ἡ, hardness, obstinancy. ¹⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,¹ καὶ ἀποκατεστήθη² ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιής³ ὡς
 ἡ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν⁴ 6
 συμβούλιον⁵ ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ 7
 Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁶ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν·
 καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ
 τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,⁷ καὶ 8
 πέραν⁸ τοῦ Ἰορδάνου,⁹ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹⁰ καὶ Σιδῶνα,¹¹ πλῆθος πολὺ,
 ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς 9
 αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον¹² προσκαρτερῇ¹³ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ
 θλίβωσιν¹⁴ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν¹⁵ 10
 αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.¹⁶ Καὶ τὰ πνεύματα 11
 τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν¹⁷ αὐτῷ, καὶ ἐκραζεν,
 λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ 12
 φανερόν¹⁸ αὐτὸν ποιήσωσιν.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ 13
 ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὧσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ 14
 ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς 15
 νόσους,¹⁹ καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα 16
 Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,²⁰ καὶ Ἰωάννην τὸν 17

¹ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ² ἀποκαθίστημι, restore, give back. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ Ἡρωδιανοί, ὧν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁵ συμβούλιον, οὐ, τό, counsel, council. ⁶ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁷ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ Ἰορδάνης, οὐ, ὁ, Jordan. ¹⁰ Τύρος, οὐ, ἡ, Tyre. ¹¹ Σιδῶν, ὧνος, ἡ, Sidon. ¹² πλοιάριον, οὐ, τό, small boat, little boat. ¹³ προσκαρτερῶ, continue in or with, persist. ¹⁴ θλίβω, press, oppress. ¹⁵ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁶ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ¹⁸ φανερός, manifest, apparent. ¹⁹ νόσος, οὐ, ἡ, disease, malady. ²⁰ Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee.

ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,¹ ὃ
 ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·² καὶ Ἀνδρέαν,³ καὶ Φίλιππον, καὶ 18
 Βαρθολομαῖον,⁴ καὶ Ματθαῖον,⁵ καὶ Θωμᾶν,⁶ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ
 Ἀλφαίου,⁷ καὶ Θαδδαῖον,⁸ καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,⁹ καὶ Ἰούδαν 19
 Ἰσκαριώτην,¹⁰ ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι 20
 αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον 21
 κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹¹ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ 22
 Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοῦλ¹² ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν
 τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ 23
 προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς
 δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν 24
 μερισθῇ,¹³ οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ'
 ἑαυτὴν μερισθῇ,¹³ οὐ δύναται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ 26
 Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,¹³ οὐ δύναται σταθῆναι,
 ἀλλὰ τέλος ἔχει. Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη¹⁴ τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν 27
 εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,¹⁵ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δῇσῃ,
 καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.¹⁵ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα 28
 ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα¹⁶ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
 βλασφημίαι¹⁷ ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ 29

¹ Βοανεργές, Boanerges. ² βροντή, ους, ἡ, thunder. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁵ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁶ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ⁷ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁸ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ⁹ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁰ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹² Βεελζεβοῦλ, ὁ, Beelzebul. ¹³ μερίζω, divide, part. ¹⁴ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁵ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ¹⁶ ἁμάρτημα, τος, τό, sin, fault. ¹⁷ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν¹ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἐνοχός² ἐστὶν
αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. 30

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες 31
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ 32
αὐτόν: εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδού, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ
ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἐστὶν 33
ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος³ κύκλῳ⁴ τοὺς 34
περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. 35
Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ
ἀδελφή μου καὶ μήτηρ ἐστίν.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη πρὸς 4
αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα⁵ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν
τῇ θαλάσῃ: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ 2
ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ
διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε: ἰδού, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ 3
ἐγένετο ἐν τῷ σπεῖρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ
πετεινὰ⁶ καὶ κατέφαγεν⁷ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες,⁸ 5
ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν: καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁹ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
βάθος¹⁰ γῆς: ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος¹¹ ἐκαυματίσθη,¹² καὶ διὰ τὸ μὴ 6

¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ² ἐνοχος, involved in, liable. ³ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁴ κύκλος, οὐ, ὁ, circle. ⁵ ἐμβαίνω, embark. ⁶ πετεινόν, οὐ, τό, bird. ⁷ κατεσθίω, eat up, devour. ⁸ πετρώδης, rocky, stony. ⁹ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ¹⁰ βάθος, οὐς, τό, depth, deep. ¹¹ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹² καυματίζω, burn up, scorch.

ἔχειν ῥίζαν¹ ἐξηράνθη.² Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,³ καὶ 7
 ἀνέβησαν αἱ ἀκανθαι,³ καὶ συνέπνιξαν⁴ αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν.
 Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν 8
 ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,⁵ καὶ ἔφερεν ἐν τριάκοντα,⁶ καὶ ἐν
 ἐξήκοντα,⁷ καὶ ἐν ἑκατόν.⁸ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω. 9

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,⁹ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς 10
 δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ 11
 μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν
 παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ 12
 ἴδωσιν· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν· μήποτε
 ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἀμαρτήματα.¹⁰ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 13
 Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς
 γνῶσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν 14
 ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ
 Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν.
 Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη¹¹ σπειρόμενοι, οἱ, ὅταν 16
 ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ 17
 οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν¹ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί¹² εἰσιν· εἴτα¹³
 γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ¹⁴ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως

¹ ῥίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ² ξηραίνω, dry up, parch. ³ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁴ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁵ αὐξάνω, cause to grow, increase. ⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ⁷ ἐξήκοντα, sixty, 60. ⁸ ἑκατόν, hundred, 100. ⁹ καταμόνας, alone, apart. ¹⁰ ἀμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ¹¹ πετρώδης, rocky, stony. ¹² πρόσκαιρος, temporary, passing. ¹³ εἴτα, then, thereafter. ¹⁴ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution.

σκανδαλίζονται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας¹ σπειρόμενοι, οἱ 18
 τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι² τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ 19
 ἀπάτη³ τοῦ πλούτου,⁴ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι
 συμπνίγουσιν⁶ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος⁷ γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ 20
 ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ
 παραδέχονται,⁸ καὶ καρποφοροῦσιν,⁹ ἐν τριάκοντα,¹⁰ καὶ ἐν ἑξήκοντα,
 καὶ ἐν ἑκατόν.¹²

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹³ ὁ λύχνος¹⁴ ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον¹⁵ τεθῇ 21
 ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;¹⁶ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν¹⁷ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστίν 22
 τι κρυπτόν,¹⁸ ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ: οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,¹⁹ ἀλλ'
 ἵνα εἰς φανερόν²⁰ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν 23
 αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ²¹ μετρεῖτε²² μετρηθήσεται²²
 ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται²³ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, 25
 δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ 26
 τὸν σπόρον²⁴ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ²⁵ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ 27
 ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος²⁴ βλαστάνῃ²⁶ καὶ μηκύνηται²⁷ ὡς οὐκ οἶδεν
 αὐτός. Αὐτομάτῃ²⁸ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,⁹ πρῶτον χόρτον,²⁹ εἶτα³⁰ 28

¹ ἀκάνθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ² μέριμνα, ης, ἡ, care, anxiety. ³ ἀπάτη, ης, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁴ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ συμπνίγω, choke, choke utterly. ⁷ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ⁸ παραδέχομαι, receive, accept. ⁹ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁰ τριάκοντα, thirty, 30. ¹¹ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹² ἑκατόν, hundred, 100. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ¹⁵ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ¹⁶ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ¹⁷ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ¹⁸ κρυπτός, hidden, secret. ¹⁹ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ²⁰ φανερός, manifest, apparent. ²¹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ²² μετρέω, measure, estimate. ²³ προστίθημι, add, add to. ²⁴ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ²⁵ καθεύδω, sleep. ²⁶ βλαστάνω, sprout, produce. ²⁷ μηκύνω, lengthen, grow. ²⁸ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ²⁹ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ³⁰ εἶτα, then, thereafter.

στάχυν,¹ εἶτα² πλήρη³ σῖτον⁴ ἐν τῷ στάχυϊ.¹ Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ 29
καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,⁵ ὅτι παρέστηκεν ὁ
θερισμός.⁶

Καὶ ἔλεγεν, Τίني ὁμοιώσωμεν⁷ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ 30
παραβολῇ παραβάλωμεν⁸ αὐτήν; Ὡς κόκκον⁹ σινάπεως,¹⁰ ὅς, ὅταν 31
σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν
ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν 32
λαχάνων¹¹ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους¹² μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ
τὴν σκιάν¹³ αὐτοῦ τὰ πετεινὰ¹⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.¹⁵ Καὶ 33
τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς
ἐδύναντο ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν 34
δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυεν¹⁶ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁψίας¹⁷ γενομένης, Διέλθωμεν εἰς 35
τὸ πέραν.¹⁸ Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν 36
ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια¹⁹ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται 37
λαῖλαψ²⁰ ἀνέμου μεγάλῃ· τὰ δὲ κύματα²¹ ἐπέβαλλεν²² εἰς τὸ πλοῖον,
ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.²³ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ²⁴ ἐπὶ τὸ 38
προσκεφάλαιον²⁵ καθεύδων·²⁶ καὶ διεγείρουσιν²⁷ αὐτόν, καὶ λέγουσιν

¹ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ² εἶτα, then, thereafter. ³ πλήρης, full. ⁴ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ⁵ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ⁶ θερισμός, ος, ὁ, harvest, reaping. ⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ⁸ παραβάλλω, arrive, cross over. ⁹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ¹⁰ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ¹¹ λαχάνον, ου, τό, garden herb, vegetable. ¹² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹³ σκιά, ᾱς, ἡ, shadow, thick darkness. ¹⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ¹⁵ κατασκηνώ, cause to dwell, settle. ¹⁶ ἐπιλύω, explain, settle. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁹ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ²⁰ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ²¹ κύμα, τος, τό, wave. ²² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ²³ γεμίζω, fill, load. ²⁴ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ²⁵ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ²⁶ καθεύδω, sleep. ²⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up.

αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει¹ σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς² 39
 ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, Σιώπα,³ πεφίμωσο.⁴
 Καὶ ἐκόπασεν⁵ ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνῃ⁶ μεγάλη. Καὶ εἶπεν 40
 αὐτοῖς, Τί δειλοί⁷ ἐστε οὕτως; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ 41
 ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα⁸
 οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν⁹ αὐτῷ;
 Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν¹⁰ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. 5
 Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήνητησεν¹² αὐτῷ ἐκ τῶν 2
 μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν¹³ 3
 εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν:¹⁴ καὶ οὔτε ἀλύσεσιν¹⁵ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν
 δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις¹⁶ πέδαις¹⁷ καὶ ἀλύσεσιν¹⁵ δεδέσθαι, καὶ 4
 διεσπᾶσθαι¹⁸ ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις,¹⁵ καὶ τὰς πέδας¹⁷ συντετρίφθαι:¹⁹
 καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυεν δαμάσαι:²⁰ καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ 5
 ἡμέρας, ἐν τοῖς ὅρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν¹⁴ ἦν κράζων καὶ
 κατακόπτων²¹ ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,²² 6
 ἔδραμεν²³ καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, 7
 Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;²⁴ Ὁρκίζω²⁵ σε τὸν
 θεόν, μή με βασανίσῃς.²⁶ Ἔλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἐξέλθε, τὸ πνεῦμα τὸ 8
 ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; 9

¹ μέλει, it is a care, it concerns. ² διεγείρω, arouse completely, stir up. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ φιμώω, muzzle, silence. ⁵ κοπάζω, stop, abate. ⁶ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁷ δειλός, cowardly, timid. ⁸ ἄρα, so? (introduces a question). ⁹ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹² ἀπαντάω, meet, encounter. ¹³ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ¹⁴ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹⁵ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁶ πολλάκις, often, many times. ¹⁷ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁸ διασπάω, tear apart, burst. ¹⁹ συντριβῶ, break in pieces, crush. ²⁰ δαμάζω, tame, subdue. ²¹ κατακόπτω, lacerate, cut. ²² μακρόθεν, from afar, afar. ²³ τρέχω, run, exercise myself. ²⁴ ὑψιστος, highest, most high. ²⁵ ὀρκίζω, adjure, implore. ²⁶ βασανίζω, torment, torture.

Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεών¹ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. Καὶ 10
 παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. 11
 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη² χοίρων³ μεγάλη βοσκομένη⁴· καὶ 12
 παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,⁵ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς
 τοὺς χοίρους,³ ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν⁶ αὐτοῖς 13
 εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον
 εἰς τοὺς χοίρους³· καὶ ὥρμησεν⁷ ἡ ἀγέλη² κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁸ εἰς τὴν
 θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι⁹· καὶ ἐπνίγοντο¹⁰ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ 14
 δὲ βόσκοντες⁴ τοὺς χοίρους³ ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν¹¹ εἰς τὴν πόλιν
 καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός· καὶ 15
 ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹²
 καθήμενον καὶ ἱματισμένον¹³ καὶ σωφρονοῦντα,¹⁴ τὸν ἐσχηκότα τὸν
 Λεγεῶνα¹· καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγήσαντο¹⁵ δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς 16
 ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹² καὶ περὶ τῶν χοίρων.³ Καὶ ἤρξαντο 17
 παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁶ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος¹⁷ 18
 αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,¹² ἵνα ᾗ μετ'
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς 19
 τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγγειλον¹¹ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ
 κύριος πεποίηκεν, καὶ ἡλέησέν σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο 20
 κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει¹⁸ ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ

¹ λεγεών, ὦνος, ἡ, legion, very large number. ² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ βόσκω, feed. ⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁸ κρημνός, οῦ, ὁ, steep bank, cliff. ⁹ δισχίλιοι, two thousand, 2000. ¹⁰ πνίγω, choke, strangle. ¹¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹² δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹³ ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁴ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹⁵ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ ἐμβαίνω, embark. ¹⁸ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis.

πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος¹ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,² 21
 συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ 22
 ἰδού, ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων,³ ὀνόματι Ἰάειρος,⁴ καὶ ἰδὼν
 αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, 23
 λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν⁵ μου ἐσχάτως⁶ ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ
 τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπήλθεν μετ' αὐτοῦ· καὶ 24
 ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον⁷ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ρύσει⁸ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα 25
 ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν,⁹ καὶ δαπανήσασα¹⁰ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ
 μηδὲν ὠφεληθεῖσα,¹¹ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον¹² ἐλθοῦσα, 27
 ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν,¹³ ἥψατο τοῦ
 ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγεν γὰρ ὅτι Κἂν¹⁴ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, 28
 σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη¹⁵ ἡ πηγὴ¹⁶ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ 29
 ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹⁷ Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοὺς 30
 ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν
 τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ 31
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά⁷ σε, καὶ λέγεις, Τίς
 μου ἥψατο; Καὶ περιεβλέπετο¹⁸ ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσαν. Ἡ δὲ 32

¹ διαπεράω, cross over, pass through. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἀρχισυναγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁴ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁵ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁶ ἐσχάτως, finally, at the extremity. ⁷ συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁸ ρύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁹ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹⁰ δαπανάω, spend, spend freely. ¹¹ ὠφελέω, profit, help. ¹² χείρων, worse. ¹³ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁴ κἂν, and if, even if. ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁶ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ¹⁷ μάστιξ, γρος, ἡ, whip, scourge. ¹⁸ περιβλέπομαι, look around, look around on.

γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα,¹ εἰδυῖα δὲ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ
 προσέπεσεν² αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν 34
 αὐτῇ, Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε· ὑπάγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι
 ὑγιής³ ἀπὸ τῆς μάστιγός⁴ σου.
 Ἐπὶ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁵ λέγοντες ὅτι 35
 Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν· τί ἔτι σκύλλεις⁶ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ 36
 Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ
 ἀρχισυναγώγῳ,⁵ Μὴ φοβοῦ· μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα 37
 αὐτῷ συνακολουθῆσαι,⁷ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν
 ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁵ 38
 καὶ θεωρεῖ θόρυβον,⁸ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας⁹ πολλά. Καὶ 39
 εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖσθε¹⁰ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ
 ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹¹ Καὶ κατεγέλων¹² αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν 40
 πάντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ
 τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται¹³ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.¹⁴
 Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,¹⁵ κοῦμι:¹⁶ 41
 ὃ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹⁷ Τὸ κοράσιον,¹⁸ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ 42
 εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον¹⁸ καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα:
 καὶ ἐξέστησαν¹⁹ ἐκστάσει²⁰ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο²¹ αὐτοῖς πολλὰ 43

¹ τρέμω, tremble, am afraid. ² προσπίπτω, fall upon, fall down before. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ μάστιξ, ἵκος, ἥ, whip, scourge. ⁵ ἀρχισυναγώγος, οὐ, ὁ, ruler of a synagogue. ⁶ σκύλλω, trouble, bother. ⁷ συνακολουθῶ, follow along with, accompany. ⁸ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ⁹ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ¹⁰ θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² καταγέλλω, deride, ridicule. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁵ ταλιθά, little girl. ¹⁶ κοῦμι, arise. ¹⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁸ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁰ ἐκστασις, εὐω, ἥ, bewilderment, ecstasy. ²¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

ἵνα μηδεὶς γινῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα¹ αὐτοῦ: καὶ **6**
 ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, **2**
 ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες
 ἐξεπλήσσοντο,² λέγοντες, Πόθεν τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἡ
 δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; **3**
 Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,³ ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ
 Ἰωσῆ⁴ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε
 πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς **4**
 ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁵ εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι¹ αὐτοῦ, καὶ ἐν
 τοῖς συγγενέσιν⁶ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ **5**
 οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις⁷ ἐπιθεὶς τὰς
 χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν⁸ αὐτῶν. **6**

Καὶ περιῆγεν⁹ τὰς κόμας κύκλῳ¹⁰ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο **7**
 δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. **8**
 Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ράβδον¹¹
 μόνον: μὴ πήραν,¹² μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην¹³ χαλκόν:¹⁴ ἀλλ' **9**

¹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁴ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁵ ἄτιμος, without honor, dishonored. ⁶ συγγενής, kindred, relative. ⁷ ἀρρωστος, sick, ill. ⁸ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁹ περιῶγω, lead around, go about. ¹⁰ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹¹ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁴ χαλκός, οῦ, ὁ, money, copper or bronze.

ὑποδεδεμένους¹ σανδάλια·² καὶ μὴ ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας.³ Καὶ 10
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν
 ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν 11
 ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε⁴ τὸν χοῦν⁵ τὸν ὑποκάτω⁶
 τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον⁷ αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ἀνεκτότερον⁸ ἔσται Σοδόμοις⁹ ἢ Γομόρροις¹⁰ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ
 πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσιν· καὶ 12
 δαιμόνια πολλὰ ἐξεβαλλον, καὶ ἡλειφον¹¹ ἐλαίῳ¹² πολλοὺς
 ἀρρώστους¹³ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹⁴ γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα 14
 αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ
 τοῦτο ἐνεργοῦσιν¹⁵ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας 15
 ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Προφῆτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν. 16
 Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα¹⁶ Ἰωάννην,
 οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης 17
 ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,
 διὰ Ἡρωδιάδα¹⁷ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι
 αὐτὴν ἐγάμησεν. Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν 18
 σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρωδιάς¹⁷ ἐνεῖχεν¹⁸ 19
 αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτείνει· καὶ οὐκ ἠδύνατο· ὁ γὰρ Ἡρώδης 20

¹ ὑποδέω, put on my feet. ² σανδάλιον, ου, τό, sandal. ³ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁴ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ⁵ χοῦς, ὁ, soil, dust. ⁶ ὑποκάτω, under, below. ⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁰ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹¹ αἰλείφω, anoint. ¹² ἐλαιον, ου, τό, olive oil. ¹³ ἀρρώστος, sick, ill. ¹⁴ φανερός, manifest, apparent. ¹⁵ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁶ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁷ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ¹⁸ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to.

ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
 συντηρεῖ¹ αὐτόν: καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως²
 αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ,³ ὅτε Ἡρώδης τοῖς 21
 γενεσίοις⁴ αὐτοῦ δεῖπνον⁵ ἐποίει τοῖς μεγιστάσιν⁶ αὐτοῦ καὶ τοῖς
 χιλιάρχοις⁷ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς 22
 θυγατρὸς αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος⁸ καὶ ὀρχησαμένης,⁹ καὶ ἀρεσάσης¹⁰
 τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹¹ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,
 Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί: καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐάν 23
 με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίους¹³ τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ 24
 ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν
 κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁴ Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ 25
 σπουδῆς¹⁵ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῶς
 ἐξαυτῆς¹⁶ ἐπὶ πίνακι¹⁷ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁴ Καὶ 26
 περίλυπος¹⁸ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους¹⁹ καὶ τοὺς
 συνανακειμένους¹¹ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.²⁰ Καὶ εὐθέως 27
 ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα²¹ ἐπέταξεν²² ἐνεχθῆναι τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν²³ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, 28
 καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹⁷ καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ
 κορασίῳ:¹² καὶ τὸ κοράσιον¹² ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ 29
 ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτώμα²⁴ αὐτοῦ, καὶ

¹ συντηρέω, preserve, treasure. ² ἡδέως, sweetly, gladly. ³ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁴ γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ⁵ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁶ μεγιστάν, ἄνους, ὁ, great man, magnate. ⁷ χιλιάρχος, οὐ, ὁ, military tribune, captain. ⁸ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁹ ὀρχέομαι, dance. ¹⁰ ἀρέσκω, please, serve. ¹¹ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹² κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹³ ἡμισυς, half. ¹⁴ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁵ σπουδή, ἡς, ἡ, haste, diligence. ¹⁶ ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ¹⁷ πίναξ, ἀκος, ἡ, board, dish. ¹⁸ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹⁹ ὅρκος, οὐ, ὁ, oath. ²⁰ ἀθετέω, reject, annul. ²¹ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ²² ἐπιτάσσω, command, give order. ²³ ἀποκεφαλίζω, behead. ²⁴ πτώμα, τοσ, τό, dead body, corpse.

ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ 30

πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε¹ 31

ὕμεις αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε² ὀλίγον.

Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν

εὐκαίρουν.³ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ 32

εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ⁴ ἀπὸ

πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον⁵ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁶ αὐτούς, καὶ

συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34

ἐσπλαγχνίσθη⁷ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα⁸:

καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς 35

γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι

Ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα 36

ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ⁹ ἀγροὺς καὶ κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς

ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, 37

Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες

ἀγοράσωμεν δηναρίων¹⁰ διακοσίων¹¹ ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς

φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. 38

Καὶ γνόντες λέγουσιν, Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.¹² Καὶ ἐπέταξεν¹³ 39

αὐτοῖς ἀνακλῖναι¹⁴ πάντας συμπόσια¹⁵ συμπόσια¹⁵ ἐπὶ τῷ χλωρῷ¹⁶

¹ δεῦτε, come!. ² ἀναπαύω, refresh, take rest. ³ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ⁴ πεζῇ, by land, on foot. ⁵ συντρέχω, run together, go with. ⁶ προέρχομαι, go in front, precede. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁹ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹⁰ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹¹ διακόσιοι, two hundred, 200. ¹² ἰχθύς, ὕος, ὁ, fish. ¹³ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁴ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ¹⁵ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ¹⁶ χλωρός, pale green, pale.

χόρτω.¹ Καὶ ἀνέπεσον² πρασιαί³ πρασιαί,³ ἀνὰ⁴ ἑκατὸν⁵ καὶ ἀνὰ⁴ 40
 πεντήκοντα.⁶ Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁷ 41
 ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν⁸ τοὺς
 ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν⁹ αὐτοῖς: καὶ
 τοὺς δύο ἰχθύας⁷ ἐμέρισεν¹⁰ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ 42
 ἐχορτάσθησαν:¹¹ καὶ ἦσαν κλασμάτων¹² δώδεκα κοφίνους¹³ πλήρεις,¹⁴ 43
 καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.⁷ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους 44
 πεντακισχίλιοι¹⁵ ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹⁶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι¹⁷ εἰς τὸ πλοῖον, 45
 καὶ προάγειν¹⁸ εἰς τὸ πέραν¹⁹ πρὸς Βηθσαϊδάν,²⁰ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ
 τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος²¹ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος 46
 προσεύξασθαι. Καὶ ὁψίας²² γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς 47
 θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς 48
 βασανιζομένους²³ ἐν τῷ ἐλαύνειν,²⁴ ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος²⁵ αὐτοῖς,
 καὶ περὶ τετάρτην²⁶ φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς,
 περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης: καὶ ἤθελεν παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ δέ, 49
 ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα²⁷
 εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν:²⁸ πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.²⁹ 50
 Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε:³⁰ ἐγώ

¹ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ² ἀναπίπτω, recline, lie down. ³ πρασιά, ἄς, ή, group, company formed into divisions. ⁴ ἀνά, upwards, upon. ⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ⁶ πεντήκοντα, fifty, 50. ⁷ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁸ κατακλάω, break in pieces. ⁹ παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁰ μερίζω, divide, part. ¹¹ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹² κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹³ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁶ ἀναγκάζω, force, compel. ¹⁷ ἐμβαίνω, embark. ¹⁸ προάγω, lead forth, go before. ¹⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁰ Βηθσαϊδά, ή, Bethsaida. ²¹ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²² ὥψιος, late. ²³ βασανίζω, torment, torture. ²⁴ ἐλαύνω, drive or push, row. ²⁵ ἐναντίος, opposite, hostile. ²⁶ τέταρτος, fourth. ²⁷ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ²⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ²⁹ ταρασσω, trouble, agitate. ³⁰ θαρσέω, of good courage, of good cheer.

εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 51
 ἐκόπασεν¹ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν² ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,³ καὶ
 ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδιά 52
 πεπωρωμένη.⁴

Καὶ διαπεράσαντες⁵ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,⁶ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.⁷ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 54
 ἐπιγινόντες αὐτόν, περιδραμόντες⁸ ὅλην τὴν περίχωρον⁹ ἐκείνην, 55
 ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹⁰ τοὺς κακῶς¹¹ ἔχοντας περιφέρειν,¹²
 ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσεπορεύετο¹³ εἰς κώμας ἢ 56
 πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹⁴ ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ
 παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹⁵ τοῦ κρασπέδου¹⁶ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ
 ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων, 7
 ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ 2
 κοιναῖς¹⁷ χερσίν, τοῦτ' ἐστὶν ἀνίπτοις,¹⁸ ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο.
 Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ²⁰ νίψωνται²¹ 3
 τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν²² τῶν
 πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,¹⁴ ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν· 4
 καὶ ἄλλα πολλά ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς²³

¹ κοπάζω, stop, abate. ² λίαν, greatly, very. ³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁴ πωρόω, harden, render callous. ⁵ διαπεράω, cross over, pass through. ⁶ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁷ προσωρμίζω, anchor at a place. ⁸ περιτρέχω, run around, run about. ⁹ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁰ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹¹ κακῶς, badly, evilly. ¹² περιφέρω, carry about, carry around. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ ἀγορά, ᾱς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁵ κἂν, and if, even if. ¹⁶ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁷ κοινός, common, unclean. ¹⁸ ἀνίπτος, unwashed. ¹⁹ μέμφομαι, find fault with, blame. ²⁰ πυγμή, ἥς, ἡ, hand and wrist, fist. ²¹ νίπτω, wash. ²² παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ²³ βαπτισμός, οὔ, ὁ, washing, cleansing.

ποτηρίων καὶ ξεστῶν¹ καὶ χαλκίων² καὶ κλινῶν.³ Ἐπειτα⁴ 5
ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ
μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν παράδοσιν⁵ τῶν
πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις⁶ χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ 6
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας⁷ περὶ
ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,⁸ ὡς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν⁹ με
τιμᾷ,¹⁰ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω¹¹ ἀπέχει¹² ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹³ δὲ 7
σέβονταί¹⁴ με, διδάσκοντες διδασκαλίαν¹⁵ ἐντάλματα¹⁶ ἀνθρώπων. 8
Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν⁵ τῶν
ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς¹⁷ ξεστῶν¹ καὶ ποτηρίων: καὶ ἄλλα παρόμοια
τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε¹⁹ τὴν 9
ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν⁵ ὑμῶν τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ 10
εἶπεν, Τίμα¹⁰ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, Ὁ
κακολογῶν²⁰ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ:²¹ ὑμεῖς δὲ λέγετε, 11
Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,²² ὃ ἐστίν, δῶρον,²³
ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθης:²⁴ καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ 12
πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες²⁵ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ 13
παραδόσει⁵ ὑμῶν ἣ παρεδώκατε: καὶ παρόμοια¹⁸ τοιαῦτα πολλὰ
ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, 14
Ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε. Οὐδὲν ἐστίν ἐξωθεν²⁶ τοῦ 15

¹ ξέστης, ου, ό, pitcher, jug. ² χαλκίον, ου, τό, bronze vessel. ³ κλίνη, ης, ή, couch, bed. ⁴ ἔπειτα, then, after this. ⁵ παράδοσις, εως, ή, tradition, instruction. ⁶ ἀνίπτος, unwashed. ⁷ Ἡσαΐας, ου, ό, Isaiah. ⁸ ὑποκριτής, οῦ, ό, hypocrite, pretender. ⁹ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ¹⁰ τιμᾶω, honor, value at a price. ¹¹ πόρρω, far (away), far. ¹² ἀπέχω, received, obtain. ¹³ μάτην, in vain, no end. ¹⁴ σέβομαι, reverence, worship. ¹⁵ διδασκαλία, ας, ή, teaching, doctrine. ¹⁶ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ¹⁷ βαπτισμός, οῦ, ό, washing, cleansing. ¹⁸ παρόμοιος, like, similar. ¹⁹ ἀθετέω, reject, annul. ²⁰ κακολογέω, speak evil of, revile. ²¹ τελευτάω, die, end. ²² Κορβᾶν, gift to God, corban. ²³ δῶρον, ου, τό, gift, present. ²⁴ ὠφελέω, profit, help. ²⁵ ἀκυρώω, revoke, invalidate. ²⁶ ἐξωθεν, from without, outside (gen).

ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον¹ εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι·²
 ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστὶν τὰ κοινούντα² τὸν
 ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς 16
 οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς
 παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί³ ἐστε; Οὐ 18
 νοεῖτε⁴ ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν⁵ εἰσπορευόμενον¹ εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ
 δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,² ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται¹ αὐτοῦ εἰς τὴν 19
 καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,⁶ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα⁷ ἐκπορεύεται,
 καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.⁸ Ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου 20
 ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ² τὸν ἄνθρωπον. Ἐσωθεν⁹ γάρ, ἐκ τῆς 21
 καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοί¹⁰ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται,
 μοιχεῖαι,¹¹ πορνεῖαι, φόνοι,¹² κλοπαί,¹³ πλεονεξίαι,¹⁴ πονηρίαι,¹⁵ δόλος, 22
 ἀσέλγεια,¹⁷ ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία,¹⁸ ὑπερηφανία,¹⁹
 ἀφροσύνη:²⁰ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν⁹ ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ 23
 τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια²¹ Τύρου²² καὶ Σιδῶνος.²³ 24

Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ᾔθελεν γινῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη
 λαθεῖν.²⁴ Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἥς εἶχεν τὸ θυγάτριον²⁵ 25
 αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν²⁶ πρὸς τοὺς πόδας

¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ² κοινῶω, make common, defile. ³ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ⁴ νοέω, understand, consider. ⁵ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ ἀφεδρῶν, ὠνος, ὁ, toilet, latrine. ⁸ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁰ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹¹ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹² φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹³ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ¹⁴ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ¹⁵ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁶ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁷ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ¹⁸ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁹ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ²⁰ ἀφροσύνη, ης, ἡ, foolishness, want of sense. ²¹ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ²² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ²³ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ²⁴ λανθάνω, escape notice, am hidden. ²⁵ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ²⁶ προσπίπτω, fall upon, fall down before.

αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς,¹ Συραφοινίκισσα² τῷ γένει·³ καὶ ἡρώτα 26
αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 27
εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι⁴ τὰ τέκνα: οὐ γὰρ καλὸν
ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.⁵ Ἡ δὲ 28
ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια⁵ ὑποκάτω⁶
τῆς τραπέζης⁷ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων⁸ τῶν παιδίων. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, 29
Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὑπάγε: ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς
θυγατρὸς σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ 30
δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων¹⁰ Τύρου¹¹ καὶ Σιδῶνος,¹² ἦλθεν πρὸς 31
τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ¹³ μέσον τῶν ὁρίων¹⁰ Δεκαπόλεως.¹⁴
Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν¹⁵ μογγιλάλον,¹⁶ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν 32
ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος¹⁷ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου 33
κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους¹⁸ αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ
πτύσας¹⁹ ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, 34
ἐστέναξεν,²⁰ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,²¹ ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.²² Καὶ 35
εὐθέως διηνοίχθησαν²² αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:²³ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός²⁴ τῆς
γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.²⁵ Καὶ διεστείλατο²⁶ αὐτοῖς ἵνα 36

¹ Ἑλληνίς, ἴδος, ἡ, Greek, Greek woman. ² Συροφοινίκισσα, ἡς, ἡ, Syrophenician woman, Syrophenician. ³ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ κυνάριον, οὗ, τό, little dog. ⁶ ὑποκάτω, under, below. ⁷ τράπεζα, ἡς, ἡ, table. ⁸ ψιγίον, οὗ, τό, crumb, scrap. ⁹ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹⁰ ὄριον, οὗ, τό, boundary, region. ¹¹ Τύρος, οὗ, ἡ, Tyre. ¹² Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹³ ἀνά, upwards, upon. ¹⁴ Δεκάπολις, εὖς, ἡ, Decapolis. ¹⁵ κωφός, deaf, dumb. ¹⁶ μογγιλάλος, οὗ, ὁ, one speaking with difficulty. ¹⁷ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹⁸ δάκτυλος, οὗ, ὁ, finger. ¹⁹ πτύω, spit. ²⁰ στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ²¹ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ²² διανοίγω, open up completely, open fully. ²³ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ²⁴ δεσμός, οὗ, ὁ, chain, bond. ²⁵ ὀρθῶς, rightly, correctly. ²⁶ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

μηδενὶ εἴπωσιν: ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,¹ μᾶλλον
 περισσότερον² ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς³ ἐξεπλήσσοντο,⁴ 37
 λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς⁵ ποιεῖ ἀκούειν,
 καὶ τοὺς ἀλάλους⁶ λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου⁷ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί 8
 φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει
 αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι⁸ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς 2
 προσμένουσίν⁹ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἐὰν ἀπολύσω 3
 αὐτοὺς νήστες¹⁰ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται¹¹ ἐν τῇ ὁδῷ: τινὲς
 γὰρ αὐτῶν μακρόθεν¹² ἦκουσιν. Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 4
 αὐτοῦ, Πόθεν τούτους δυνήσεταιί τις ὧδε χορτάσαι¹³ ἄρτων ἐπ’
 ἐρημίας;¹⁴ Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, Πόσους ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, 5
 Ἑπτὰ. Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν¹⁵ ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ λαβὼν 6
 τοὺς ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹⁶ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
 αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν:¹⁷ καὶ παρέθηκαν¹⁷ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια 7
 ὀλίγα: καὶ εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι¹⁷ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ 8
 ἐχορτάσθησαν:¹³ καὶ ἦραν περισσεύματα¹⁹ κλασμάτων²⁰ ἑπτὰ
 σφυρίδας.²¹ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι:²² καὶ ἀπέλυσεν 9
 αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς²³ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 10

¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ² περισσός, excessive, abundant. ³ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ⁴ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁵ κωφός, deaf, dumb. ⁶ ἀλαλος, speechless, mute. ⁷ πάμπολυς, very great. ⁸ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁹ προσμένω, wait longer, remain. ¹⁰ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ¹¹ ἐκλύω, am unstrung, become weak. ¹² μακρόθεν, from afar, afar. ¹³ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁴ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ κλάω, break. ¹⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁸ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁹ περισσεύματα, τος, τό, superfluity, abundance. ²⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²¹ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²² τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ²³ ἐμβαίνω, embark.

ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.¹

Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν² αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' 11

αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ 12

ἀναστενάξας³ τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον

ἐπιζητεῖ;⁴ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. 13

Καὶ ἀφείς αὐτούς, ἐμβὰς⁵ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.⁶

Καὶ ἐπελάθοντο⁷ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' 14

ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο⁸ αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, 15

βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης⁹ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης⁹ Ἡρώδου. 16

Καὶ διελογίζοντο¹⁰ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. 17

Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε¹⁰ ὅτι ἄρτους οὐκ

ἔχετε; Οὐπω¹¹ νοεῖτε,¹² οὐδὲ συνίετε; Ἔτι πεπωρωμένην¹³ ἔχετε τὴν

καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὦτα ἔχοντες 18

οὐκ ἀκούετε; Καὶ οὐ μνημονεύετε;¹⁴ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα¹⁵ 19

εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,¹⁶ πόσους κοφίνους¹⁷ πλήρεις¹⁸ κλασμάτων

ἤρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς 20

τετρακισχιλίους,²⁰ πόσων σφυρίδων²¹ πληρώματα²² κλασμάτων¹⁹

ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε; 21

¹ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ² συζητέω, discuss, dispute. ³ ἀναστενάξω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ⁴ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁵ ἐμβαινῶ, embark. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁸ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁹ ζύμη, ἡ, leaven, ferment. ¹⁰ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹¹ οὐπω, not yet. ¹² νοέω, understand, consider. ¹³ πεπωρω, harden, render callous. ¹⁴ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁵ κλάω, break. ¹⁶ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ¹⁷ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ¹⁸ πλήρης, full. ¹⁹ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²⁰ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ²¹ σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²² πληρώμα, τος, τό, fullness, fulfillment.

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαιῖδάν.¹ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψῃται. Καὶ ἐπιλαβόμενος² τῆς 23
 χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν³ αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας⁴ εἰς
 τὰ ὄμματα⁵ αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι
 βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς 24
 δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα⁶ πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ 25
 τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι. Καὶ
 ἀποκατεστάθη,⁷ καὶ ἐνέβλεψεν⁸ τηλαυγῶς⁹ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν 26
 αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθης,
 μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας¹⁰ 27
 τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων
 αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, 28
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν¹¹· καὶ ἄλλοι Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν
 προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 29
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν 30
 αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν 31
 αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ
 ἀποδοκιμασθῆναι¹² ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ
 τῶν γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας

¹ Βηθσαιῖδᾶ, ἢ, Bethsaida. ² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ³ ἐξάγω, lead out. ⁴ πτύω, spit. ⁵ ὄμμα, ος, τό, eye. ⁶ εἶτα, then, thereafter. ⁷ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ¹⁰ Καισάρεια, ας, ἢ, Caesarea. ¹¹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹² ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing.

ἀναστῆναι: καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος¹ 32
 αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν 33
 τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ Πέτρῳ, λέγων, Ὑπαγε ὀπίσω
 μου, Σατανᾶ: ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. 34
 Καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν
 αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω² ἑαυτόν,
 καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν 35
 θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν
 ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. 36
 Τί γὰρ ὠφελήσει³ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ⁴ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ
 ζημιωθῇ⁵ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁶ τῆς 37
 ψυχῆς αὐτοῦ; Ὅς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνθῇ⁷ με καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν 38
 τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι⁸ καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται⁷ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ
 πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, 9
 οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται⁹ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
 θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

¹ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ὠφελέω, profit, help. ⁴ κερδαίνω, gain, win. ⁵ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁶ ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ⁷ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁸ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ⁹ γεύομαι, taste, experience.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν 2
 Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει² αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν³ κατ'
 ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη⁴ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια 3
 αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,⁵ λευκὰ λίαν⁶ ὡς χιών,⁷ οἷα⁸ γναφεὺς⁹ ἐπὶ
 τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.¹⁰ Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἥλιος σὺν Μωσῇ, 4
 καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες¹¹ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει 5
 τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν
 σκηνὰς¹² τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἡλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ 6
 ἤδει τί λαλήσει: ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.¹³ Καὶ ἐγένετο νεφέλη 7
 ἐπισκιάζουσα¹⁴ αὐτοῖς: καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, Οὗτός ἐστιν
 ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα¹⁵ 8
 περιβλεψάμενοι,¹⁶ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ'
 ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο¹⁷ αὐτοῖς ἵνα 9
 μηδενὶ διηγήσωνται¹⁸ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
 νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, 10
 συζητοῦντες¹⁹ τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων 11
 αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν
 πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἥλιος μὲν ἐλθὼν πρῶτον, 12

¹ ἕξ, six. ² ἀναφέρω, bring up, offer. ³ ὑψηλός, high, lofty. ⁴ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁵ στίλβω, shine, be radiant. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ⁸ οἷος, such as, of what kind. ⁹ γναφεύς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹⁰ λευκαίνω, make white, whiten. ¹¹ συλλαλέω, talk with, discuss. ¹² σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹³ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ¹⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁵ ἐξάπινα, suddenly, unexpectedly. ¹⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁸ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁹ συζητέω, discuss, dispute.

ἀποκαθιστᾷ¹ πάντα: καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
 ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.² Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας 13
 ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ'
 αὐτόν.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ 14
 γραμματεῖς συζητοῦντας³ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν 15
 αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,⁴ καὶ προστρέχοντες⁵ ἡσπάζοντο αὐτόν. Καὶ 16
 ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε³ πρὸς αὐτούς; Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἡνεγκα τὸν υἱόν μου
 πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁶ Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,⁷ 18
 ῥήσσει⁸ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁹ καὶ τρίζει¹⁰ τοὺς ὀδόντας¹¹ αὐτοῦ, καὶ
 ξηραίνεται:¹² καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ
 οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, ὦ¹³ γενεὰ ἄπιστος,¹⁴ ἕως 19
 πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως πότε¹⁵ ἀνέξομαι¹⁶ ὑμῶν; Φέρετε αὐτόν
 πρὸς με. Καὶ ἡνεγκαν αὐτόν πρὸς αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ 20
 πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁷ αὐτόν: καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο¹⁸
 ἀφρίζων.⁹ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος χρόνος ἐστίν, 21
 ὥς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν.¹⁹ Καὶ πολλάκις²⁰ 22
 αὐτόν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ'

¹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ² ἐξουδενόω, ignore, despise. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁵ προστρέχω, run up to, run to. ⁶ ἄλαλος, speechless, mute. ⁷ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁸ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁹ ἀφρίζω, foam at the mouth. ¹⁰ τρίζω, gnash, grind. ¹¹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹² ξηραίνω, dry up, parch. ¹³ ὦ, Oh! omega. ¹⁴ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁵ πότε, when? at what time? ¹⁶ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁷ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁸ κυλίω, roll. ¹⁹ παιδιόθεν, from childhood. ²⁰ πολλάκις, often, many times.

εἴ τι δύνασαι, βοήθησον¹ ἡμῖν, σπλαγχνισθεῖς² ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ 23
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
 πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων³ 24
 ἔλεγεν, Πιστεύω, κύριε, βοήθει⁴ μου τῇ ἀπιστίᾳ. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς 25
 ὅτι ἐπισυντρέχει⁵ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
 λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον⁶ καὶ κωφόν,⁷ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,⁸
 ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι⁹ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ 26
 πολλὰ σπαράξαν¹⁰ αὐτόν, ἐξῆλθεν: καὶ ἐγένετο ὡσεὶ¹¹ νεκρός, ὥστε
 πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς 27
 χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ 28
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ
 ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος¹² ἐν 29
 οὐδενὶ δύναται ἔξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹³
 Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁴ διὰ τῆς Γαλιλαίας: καὶ οὐκ 30
 ἤθελεν ἵνα τις γινῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν 31
 αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων,
 καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν¹⁵ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν 32
 ἐπερωτῆσαι.

¹ βοηθῆω, come to the aid of. ² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ³ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ⁴ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁵ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ⁶ ἄλαλος, speechless, mute. ⁷ κωφός, deaf, dumb. ⁸ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁹ μηκέτι, no longer. ¹⁰ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹¹ ὡσεὶ, like, about. ¹² γένος, ους, τό, race, kind. ¹³ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ¹⁴ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁵ ἄγνοέω, not know, be unaware.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοῦμ·¹ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτοῦς, 33
 Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;² Οἱ δὲ ἐσιώπων·³ πρὸς 34
 ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν⁴ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας 35
 ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι,
 ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, 36
 ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος⁵ αὐτό, εἶπεν
 αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, 37
 ἐμὲ δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν
 ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ 38
 ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ
 ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ 39
 κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί
 μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ⁶ κακολογήσαι⁷ με. Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' 40
 ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ⁸ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν 41
 ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν
 μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν 42
 πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περικέεται⁹ λίθος
 μυλικὸς¹⁰ περὶ τὸν τράχηλον¹¹ αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.
 Καὶ ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χεὶρ σου, ἀπόκοψον¹² αὐτήν· καλὸν σοι 43

¹ Καπερναοῦμ, ἢ, Capernaum. ² διαλογίζομαι, debate, reason. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁵ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ⁶ ταχύ, quickly, speedily. ⁷ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁹ περικείμεαι, be around, surround. ¹⁰ μυλικός, belonging to a mill. ¹¹ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹² ἀποκόπτω, cut off, smite.

ἐστὶν κυλλὸν¹ εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα
 ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,² εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,³ ὅπου ὁ σκώληξ⁴ 44
 αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁶ Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου 45
 σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον⁷ αὐτόν: καλὸν ἐστὶν σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 ζωὴν χωλόν,⁸ ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,² εἰς
 τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,³ ὅπου ὁ σκώληξ⁴ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ πῦρ 46
 οὐ σβέννυται.⁶ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε 47
 αὐτόν: καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁹ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν
 τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν² τοῦ
 πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ⁴ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁵ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁶ 48
 Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθίσεται,¹⁰ καὶ πᾶσα θυσία ἀλὶ¹¹ ἀλισθίσεται.¹⁰ 49
 Καλὸν τὸ ἄλας:¹² ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹² ἄναλον¹³ γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ
 ἀρτύσετε;¹⁴ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹² καὶ εἰρηνεύετε¹⁵ ἐν ἀλλήλοις.

Κἀκεῖθεν¹⁶ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια¹⁷ τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν¹⁸ **10**
 τοῦ Ἰορδάνου:¹⁹ καὶ συμπορεύονται²⁰ πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί,
 ὥς εἰώθει,²¹ πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι 2
 ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες
 αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο²² Μωσῆς; 3
 Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψεν²³ βιβλίον ἀποστασίου²⁴ γράψαι, καὶ

¹ κυλλός, crippled, lame. ² γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁴ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ⁵ τελευτάω, die, end. ⁶ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁷ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁸ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁹ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁰ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹¹ ἄλς, ὁ, salt. ¹² ἄλας, ατος, τό, salt. ¹³ ἄναλος, without salt, saltless. ¹⁴ ἀρτύω, season, make salty. ¹⁵ εἰρηνέω, bring to peace, be at peace. ¹⁶ κἀκεῖθεν, and thence, and from there. ¹⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²⁰ συμπορεύομαι, come together, travel with. ²¹ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ²² ἐντέλλομαι, command, give orders. ²³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁴ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation.

ἀπολύσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν 5
 σκληροκαρδίαν¹ ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἀπὸ δὲ 6
 ἀρχῆς κτίσεως,² ἄρσεν³ καὶ θῆλυ⁴ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἐνεκεν 7
 τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ
 προσκολληθήσεται⁵ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς 8
 σάρκα μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς 9
 συνέζευξεν,⁶ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.⁷ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ 10
 μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, 11
 Ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται⁸
 ἐπ' αὐτήν: καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ ἄλλω, 12
 μοιχᾶται.⁸

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψῃται αὐτῶν: οἱ δὲ μαθηταὶ 13
 ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἡγανάκτησεν,⁹ καὶ 14
 εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με: μὴ κωλύετε αὐτά:
 τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς 15
 ἐὰν μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς
 αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος¹⁰ αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, 16
 εὐλόγει αὐτά.

¹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ² κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ³ ἄρσεν, male. ⁴ θῆλυς, female, woman. ⁵ προσκολλάω, join closely, cleave to. ⁶ συζεύγνυμι, join together, unite. ⁷ χωρίζω, separate, depart. ⁸ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁰ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν¹ εἷς καὶ γονυπετήσας² 17
αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν
αἰώνιον κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις 18
ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ 19
μοιχεύσης,⁴ μὴ φονεύσης,⁵ μὴ κλέψης,⁶ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁷ μὴ
ἀποστερήσης,⁸ τίμα⁹ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ 20
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ
νεότητός¹⁰ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας¹¹ αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ 21
εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὕστερεῖ:¹² ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹³ καὶ δὸς
πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹⁴ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁵ ἀκολούθει μοι,
ἄρας τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ στυγνάσας¹⁶ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν 22
λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁷ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος¹⁸ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς 23
δυσκόλως¹⁹ οἱ τὰ χρήματα²⁰ ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο²¹ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ 24
δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν²²
ἐστὶν τοὺς πεπειθότας ἐπὶ χρήμασιν²⁰ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν²³ ἐστὶν κάμηλον²⁴ διὰ τῆς τρυμαλιᾶς²⁵ τῆς 25
ράφιδος²⁶ εἰσελθεῖν, ἢ πλοῦσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν.

¹ προστρέχω, run up to, run to. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ μοιχεύω, commit adultery. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁸ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ νεότης, ἡ, youth, youthfulness. ¹¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹² ὕστερέω, lack, need. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ θησαυρός, οὗ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁷ κτῆμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁸ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ²⁰ χρῆμα, τος, τό, wealth, money. ²¹ θαμβέω, amaze. ²² δύσκολος, hard, difficult. ²³ εὐκοπώτερον, easier. ²⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²⁵ τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ²⁶ ραφίς, ἰδος, ἡ, needle.

Οἱ δὲ περισσῶς¹ ἐξεπλήσσοντο,² λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς 26
 δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας³ δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ 27
 ἀνθρώποις ἀδύνατον,⁴ ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ: πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστίν
 παρὰ τῷ θεῷ. Ἦρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν 28
 πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν 29
 λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστίν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ
 πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ
 ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα⁵ νῦν ἐν τῷ 30
 καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς καὶ μητέρας καὶ
 τέκνα καὶ ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,⁶ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶῃν
 αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. 31

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἦν προάγων⁷ 32
 αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,⁸ καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο.
 Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ
 μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν:⁹ ὅτι Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, 33
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ
 γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν¹⁰ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ
 παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαίζουσιν¹¹ αὐτῷ, καὶ 34
 μαστιγώσουσιν¹² αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν¹³ αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν
 αὐτόν: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ³ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁴ ἀδύνατος, impossible, unable. ⁵ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁶ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁷ προάγω, lead forth, go before. ⁸ θαμβέω, amaze. ⁹ συμβαίνω, come together, come to pass. ¹⁰ κατακρίνω, condemn. ¹¹ ἐμπαίζω, mock. ¹² μαστιγώω, whip, lash. ¹³ ἐμπτύω, spit upon.

Καὶ προσπορεύονται¹ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,² 35
λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. 36
Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς 37
ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων³ σου καθίσωμεν ἐν
τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. 38
Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁴ ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ 39
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ
βάπτισμα⁴ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ 40
δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων³ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς
ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν⁵ περὶ 41
Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει 42
αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁶
αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν⁷ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως 43
δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν
διάκονος: καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων 44
δοῦλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ 45
διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον⁸ ἀντὶ⁹ πολλῶν.

¹ προσπορεύομαι, approach, come near. ² Ζεβεδαῖος, ου, ό, Zebedee. ³ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁴ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁷ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ⁸ λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ⁹ ἀντί, instead of, in place of.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν 46
 μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου¹ Βαρτίμαιος² ὁ
 τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.³ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς 47
 ὁ Ναζωραῖός⁴ ἐστίν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυὶδ,
 Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ:⁵ ὁ δὲ 48
 πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς 49
 εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι: καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ,
 Θάρσει:⁶ ἔγεραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν⁷ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ 50
 ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ 51
 Ἰησοῦς, Τί θέλεις ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,⁸
 ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε: ἡ πίστις σου 52
 σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ
 ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθσφαγὴ⁹ καὶ Βηθανίαν,¹⁰ **11**
 πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,¹¹ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ 2
 λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι¹² ὑμῶν: καὶ
 εὐθέως εἰσπορευόμενοι¹³ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον¹⁴ δεδεμένον, ἐφ'
 ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν: λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις 3
 ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει:
 καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὥδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον¹⁴ 4

¹ Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ² Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ³ προσαιτέω, beg. ⁴ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁷ ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ⁸ ῥαββουνί, Rabboni, my master. ⁹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹⁰ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹¹ ἐλαια, ας, ἡ, olive tree. ¹² κατέναντι, over against, opposite. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass.

δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,¹ καὶ λύουσιν αὐτόν. 5
 Καί τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν
 πῶλον;² Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο³ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν 6
 αὐτούς. Καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον² πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπέβαλον⁴ 7
 αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια 8
 αὐτῶν ἔστρωσαν⁵ εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁶ ἔκοπτον⁷ ἐκ τῶν
 δένδρων, καὶ ἐστρώννουν⁵ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες⁸ καὶ οἱ 9
 ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά·⁹ εὐλογημένος ὁ
 ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν 10
 ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά⁹ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁰

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ 11
 περιβλεψάμενος¹¹ πάντα, ὀψίας¹² ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
 Βηθανίαν¹³ μετὰ τῶν δώδεκα.

Καὶ τῇ ἐπαύριον¹⁴ ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,¹³ ἐπεινάσεν.¹⁵ Καὶ 12
 ἰδὼν συκῆν¹⁶ μακρόθεν,¹⁷ ἔχουσιν φύλλα,¹⁸ ἦλθεν εἰ ἄρα¹⁹ εὐρήσει τι
 ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα·¹⁸ οὐ γὰρ ἦν
 καιρὸς σύκων.²⁰ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι²¹ ἐκ 14
 σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ

¹ ἄμφοδον, ου, τό, street, quarter. ² πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁵ στρωννύω, spread, furnish. ⁶ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ⁷ κόπτω, strike, smite. ⁸ προάγω, lead forth, go before. ⁹ Ὡσαννά, hosanna. ¹⁰ ὑψιστος, highest, most high. ¹¹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹² ὄψιος, late. ¹³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁴ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ¹⁶ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ¹⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁸ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ²⁰ σύκων, ου, τό, fig. ²¹ μηκέτι, no longer.

αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν 15

ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ

τὰς τραπέζας² τῶν κολλυβιστῶν,³ καὶ τὰς καθέδρας⁴ τῶν πωλούντων

τὰς περιστερὰς⁵ κατέστρεψεν·⁶ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ⁷ 16

σκεῦος⁸ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται 17

ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν;

Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον⁹ ληστῶν.¹⁰ Καὶ ἤκουσαν οἱ 18

γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν·

ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο¹¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ

αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ¹² ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

Καὶ πρωὶ¹³ παραπορευόμενοι,¹⁴ εἶδον τὴν συκῇν¹⁵ ἐξηραμμένην¹⁶ ἐκ 20

ρίζων.¹⁷ Καὶ ἀναμνησθεῖς¹⁸ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῇ 21

ἦν κατηράσω¹⁹ ἐξήρანται.¹⁶ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, 22

Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει 23

τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ²⁰ ἐν

τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὁ

¹ πωλέω, sell. ² τράπεζα, ης, ἡ, table. ³ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁴ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁵ περιστερὰ, ᾱς, ἡ, dove. ⁶ καταστρέφω, overturn, destroy. ⁷ διαφέρω, differ, carry through. ⁸ σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ⁹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁰ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹² ὀψέ, long after, late. ¹³ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁴ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁵ συκῇ, ἥς, ἡ, fig tree. ¹⁶ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁷ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁸ ἀναμνησκω, remind, remember. ¹⁹ καταράομαι, curse. ²⁰ διακρίνω, discriminate, judge.

ἐὰν εἴπη. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι 24
αἰτήσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε 25
προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα² ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ 26
ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ
παραπτώματα² ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατούντος 27
αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ 28
τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 29
ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ
ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἔρω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ 30
βάπτισμα³ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι.
Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, 31
ἔρεϊ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 32
ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως⁴
προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. 33
Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

¹ στήκω, stand, stand fast. ² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ³ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁴ ὄντως, really, indeed.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα¹ ἐφύτευσεν² **12**
 ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν³ φραγμόν,⁴ καὶ ὠρυξεν⁵ ὑπολήνιον,⁶ καὶ
 ὠκοδόμησεν πύργον,⁷ καὶ ἐξέδοτο⁸ αὐτὸν γεωργοῖς,⁹ καὶ ἀπεδήμησεν.
 Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς⁹ τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ **2**
 τῶν γεωργῶν⁹ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος.¹ Οἱ δὲ **3**
 λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹¹ καὶ ἀπέστειλαν κενόν.¹² Καὶ πάλιν **4**
 ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: καὶ αὐτὸς¹³ λιθοβολήσαντες¹⁴
 ἐκεφαλαίωσαν,¹⁵ καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.¹⁶ Καὶ πάλιν ἄλλον **5**
 ἀπέστειλεν: καὶ αὐτὸς¹³ ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν
 δέροντες,¹¹ τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν **6**
 αὐτοῦ, ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι
 Ἐντραπήσονται¹⁷ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ⁹ εἶπον πρὸς **7**
 ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁸ δεῦτε,¹⁹ ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.²⁰ Καὶ λαβόντες αὐτόν **8**
 ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.¹ Τί οὖν ποιήσει ὁ **9**
 κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;¹ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς,⁹ καὶ
 δώσει τὸν ἀμπελῶνα¹ ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, **10**
 Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν²¹ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς
 κεφαλὴν γωνίας:²² παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστιν θαυμαστὴ²³ **11**
 ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν **12**

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² φυτεύω, plant. ³ περιτίθημι, place around, put around. ⁴ φραγμός, οὗ, ὁ, wall, fence. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ὑπολήνιον, οὗ, τό, wine trough, vat. ⁷ πύργος, οὗ, ὁ, tower, fortified structure. ⁸ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁹ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁰ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹¹ δέρω, beat, flay. ¹² κενός, empty, vain. ¹³ καὶ αὐτός, and he, and she. ¹⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁵ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁶ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁷ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁸ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ²¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ²² γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ²³ θαυμαστός, wonderful, marvelous.

τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν 13
 Ἡρωδιανῶν,¹ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν² λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν 14
 αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει³ σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν κῆνσον⁴ Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; 15
 Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν⁵ εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,⁶ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ 16
 λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν⁷ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;⁸ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ 17
 Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι⁹ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ 18
 εἶναι· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς 19
 ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ¹⁰ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ ἀδελφοὶ 20
 ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν

¹ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ² ἀγρεύω, trap, catch. ³ μέλει, it is a care, it concerns. ⁴ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ⁵ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁸ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁹ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁰ ἐξανίστημι, raise up, rise up.

σπέρμα: καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς 21
 ἀφῆκεν σπέρμα: καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.¹ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, 22
 καὶ οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν 23
 τῇ ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ
 ἑπτὰ ἔσχον αὐτήν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 24
 Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν
 τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε 25
 γαμίσκονται,² ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν 26
 νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ;³ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ
 βάτου,⁴ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς
 Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς 27
 ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,⁵ 28
 εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν
 πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη 29
 πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος
 εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, 30
 καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας⁶ σου, καὶ ἐξ
 ὅλης τῆς ἰσχύος⁷ σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, 31
 Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁸ σου ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη
 ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, 32

¹ ὡσαύτως, likewise. ² γαμίσκω, give in marriage. ³ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁴ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ⁵ συζητέω, discuss, dispute.

⁶ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁷ ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power. ⁸ πλησίον, near, neighbor (as a noun).

ἐπ' ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλην αὐτοῦ: 33
καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,¹
καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,² καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν
πλησίον³ ὡς ἑαυτόν, πλείον ἐστίν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁴ καὶ
θυσιῶν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς⁵ ἀπεκρίθη, εἶπεν 34
αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁶ εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι
ἐτόλμα⁷ αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν 35
οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστίν Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ 36
εἶπεν ἐν πνεύματι ἁγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ
δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁸ τῶν ποδῶν σου. 37
Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον: καὶ πόθεν υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν;
Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.⁹

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, 38
τῶν θελόντων ἐν στολαῖς¹⁰ περιπατεῖν, καὶ ἄσπασμούς¹¹ ἐν ταῖς
ἀγοραῖς,¹² καὶ πρωτοκαθεδρίας¹³ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ 39
πρωτοκλισίας¹⁴ ἐν τοῖς δείπνοις:¹⁵ οἱ κατεσθίοντες¹⁶ τὰς οἰκίας τῶν 40
χηρῶν, καὶ προφάσει¹⁷ μακρὰ¹⁸ προσευχόμενοι: οὗτοι λήψονται
περισσότερον¹⁹ κρίμα.

¹ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ² ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁵ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁶ μακράν, far away. ⁷ τολμάω, dare, endure. ⁸ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁹ ἡδέως, sweetly, gladly. ¹⁰ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹¹ ἄσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹² ἀγορά, ᾱς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹³ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ¹⁴ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ¹⁵ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁶ κατεσθίω, eat up, devour. ¹⁷ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹⁸ μακρός, long, far distant. ¹⁹ περισσός, excessive, abundant.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹ τοῦ γαζοφυλακίου² ἐθεώρει πῶς ὁ 41
 ὄχλος βάλλει χαλκὸν³ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·² καὶ πολλοὶ πλούσιοι
 ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ⁴ δύο, ὃ 42
 ἐστὶν κοδράντης.⁵ Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει 43
 αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων
 βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·² πάντες γὰρ ἐκ τοῦ 44
 περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως⁶ αὐτῆς
 πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον⁷ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν 13
 αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ⁸ λίθοι καὶ ποταπαὶ⁸ οἰκοδομαί.⁹ Καὶ 2
 ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας
 οἰκοδομάς; Οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.¹⁰

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν¹¹ κατέναντι¹ τοῦ ἱεροῦ, 3
 ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ
 Ἀνδρέας,¹² Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν 4
 μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;¹³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς 5
 ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ 6
 ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι· καὶ πολλοὺς
 πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹⁴ καὶ ἀκοὰς¹⁵ πολέμων,¹⁴ 7

¹ κατέναντι, over against, opposite. ² γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ³ χαλκός, ου, ὁ, money, copper or bronze. ⁴ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ⁵ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ⁶ ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want. ⁷ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁸ ποταπός, what kind of? what type of? ⁹ οἰκοδομή, ῃς, ἡ, building, edification. ¹⁰ καταλύω, destroy, lodge. ¹¹ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ¹² Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹³ συντελέω, complete, accomplish. ¹⁴ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁵ ἀκοή, ῃς, ἡ, hearing, report.

μὴ θροεῖσθε·¹ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὕτω τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται ⁸
 γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ
 κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ³ καὶ ταραχαί·⁴ ἀρχαὶ ὠδίνων⁵ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,⁶ καὶ ⁹
 εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε,⁷ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων⁸ καὶ βασιλέων
 σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ¹⁰
 ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς ¹¹
 παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε¹⁰ τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε·¹¹
 ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἐστε
 ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ ¹²
 ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ
 ἐπαναστήσονται¹² τέκνα ἐπὶ γονεῖς,¹³ καὶ θανατώσουσιν¹⁴ αὐτούς. ¹³
 Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ
 ὑπομείνας¹⁵ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα¹⁶ τῆς ἐρημώσεως,¹⁷ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ ¹⁴
 τοῦ προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων νοείτω¹⁸ – τότε
 οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος¹⁹ μὴ ¹⁵
 καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἅρᾳ τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ·
 καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἅρᾳ τὸ ¹⁶

¹ θροεῶ, disturb, agitate. ² σεισμός, οὐ, ὁ, earthquake, storm. ³ λιμός, οὐ, ὁ, hunger, famine. ⁴ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ⁵ ὠδίν, ἵνος, ἡ, birth pang, agony. ⁶ συνέδριον, οὐ, τό, council, Sanhedrin. ⁷ δέρω, beat, flay. ⁸ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ⁹ μαρτύριον, οὐ, τό, testimony, witness. ¹⁰ προμεριμνᾶω, be anxious beforehand. ¹¹ μελετάω, take care, take pains with. ¹² ἐπανίστημι, rise up against. ¹³ γονεύς, ἑως, ὁ, parent. ¹⁴ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁵ ὑπομένω, tarry, endure. ¹⁶ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ¹⁷ ἐρήμωσις, εὖως, ἡ, desolation, devastation. ¹⁸ νοεῶ, understand, consider. ¹⁹ δῶμα, τος, τό, house, housetop.

ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹ ἐχούσαις καὶ ταῖς 17
 θηλαζούσαις² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ 18
 γένηται ἡ φυγὴ³ ὑμῶν χειμῶνος.⁴ Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι 19
 θλίψεις, οἷα⁵ οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως⁶ ἣς ἔκτισεν⁷ ὁ θεὸς
 ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν⁸ τὰς 20
 ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,⁹ οὓς
 ἐξελέξατο,¹⁰ ἐκολόβωσεν⁸ τὰς ἡμέρας. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδού, 21
 ὧδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδού, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ 22
 ψευδόχριστοι¹¹ καὶ ψευδοπροφῆται,¹² καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ
 τέρατα,¹³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,¹⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁹ 23
 Ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ, προεῖρηκα¹⁵ ὑμῖν πάντα.

Ἄλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος 24
 σκοτισθήσεται,¹⁶ καὶ ἡ σελήνη¹⁷ οὐ δώσει τὸ φέγγος¹⁸ αὐτῆς, καὶ οἱ 25
 ἀστέρες¹⁹ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,²⁰ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν
 τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.²¹ Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ 26
 ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. 27
 Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει²² τοὺς
 ἐκλεκτούς⁹ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου²³ γῆς ἕως
 ἄκρου²³ οὐρανοῦ.

¹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ² θηλάζω, suckle, nurse. ³ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ⁴ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁷ κτίζω, create, form. ⁸ κολοβόω, curtail, shorten. ⁹ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁰ ἐκλέγομαι, choose, elect. ¹¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ¹² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ¹³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ¹⁴ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ¹⁵ προλέγω, say beforehand, forewarn. ¹⁶ σκοτιζω, darken. ¹⁷ σελήνη, ης, ἡ, moon. ¹⁸ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁹ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ²⁰ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ²¹ σαλεύω, shake, excite. ²² ἐπισυνάγω, gather, gather together. ²³ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς ἦδη ὁ κλάδος² 28
 ἀπαλὸς³ γένηται, καὶ ἐκφύῃ⁴ τὰ φύλλα,⁵ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ
 θέρος⁶ ἐστίν: οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδῃτε γινόμενα, γινώσκετε 29
 ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ 30
 γενεὰ αὕτη, μέχρι⁷ οὗ πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ 31
 παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς 32
 ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ,
 οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε⁸ καὶ προσεύχεσθε: 33
 οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος⁹ ἀφείς 34
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ
 ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ¹⁰ ἐνετείλατο¹¹ ἵνα γρηγορή. 35
 Γρηγορεῖτε¹² οὖν: οὐκ οἴδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται,
 ὁψέ,¹³ ἢ μεσονυκτίου,¹⁴ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,¹⁵ ἢ πρωῒ:¹⁶ μὴ ἐλθὼν 36
 ἐξαίφνης¹⁷ εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας.¹⁸ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, 37
 Γρηγορεῖτε.¹²

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα¹⁹ μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ ἐζήτουν οἱ 14
 ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ²⁰ κρατήσαντες
 ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος²¹ ἔσται 2
 τοῦ λαοῦ.

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³ ἀπαλός, tender. ⁴ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁵ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁶ θέρος, ους, τό, summer. ⁷ μέχρι, until, as far as (gen). ⁸ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ⁹ ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ¹⁰ θυρωρός, ου, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹² γρηγορέω, watch, keep watch. ¹³ ὁψέ, long after, late. ¹⁴ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ¹⁵ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ¹⁶ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁷ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹⁸ καθεύδω, sleep. ¹⁹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ²⁰ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ²¹ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,¹ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,² 3
κατακειμένου³ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον⁴ μύρου⁵
νάρδου⁶ πιστικῆς⁷ πολυτελοῦς·⁸ καὶ συντρίψασα⁹ τὸ ἀλάβαστρον,⁴
κατέχεεν¹⁰ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες¹¹ 4
πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹² αὕτη τοῦ μύρου⁵
γένονεν; Ἦδύνατο γὰρ τοῦτοπραθῆναι¹³ ἐπάνω¹⁴ τριακοσίων¹⁵ 5
δηναρίων,¹⁶ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο¹⁷ αὐτῇ. Ὁ δὲ 6
Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους¹⁸ παρέχετε;¹⁹ Καλὸν
ἔργον εἰργάσατο ἐν ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' 7
ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ²⁰ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ
πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν αὕτη ἐποίησεν: προέλαβεν²¹ μυρίσαι²² μου 8
τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.²³ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ 9
τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον²⁴ αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,²⁵ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς 10
ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, 11
καὶ ἐπηγγείλαντο²⁶ αὐτῷ ἀργύριον²⁷ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως
αὐτὸν παραδῶ.

¹ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ² λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ³ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁶ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ⁷ πιστικός, genuine, pure. ⁸ πολυτελής, very costly, precious. ⁹ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁰ καταχέω, pour out, down. ¹¹ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹² ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ¹³ πιπράσκω, sell. ¹⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ¹⁵ τριακόσιοι, three hundred, 300. ¹⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁷ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹⁸ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹⁹ παρέχω, offer, afford. ²⁰ εὖ, well, well done. ²¹ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ²² μυρίζω, anoint. ²³ ἐνταφιασμός, οὐ, ὁ, preparation for burial, burial. ²⁴ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ²⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ²⁶ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ²⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ²⁸ εὐκαίρως, in season, conveniently.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων,¹ ὅτε τὸ Πάσχα ἔθουν,² λέγουσιν 12
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα
 φάγῃς τὸ Πάσχα; Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ 13
 λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ³ ὑμῖν ἄνθρωπος
 κεράμιον⁴ ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἔαν 14
 εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότη⁵ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστὶν
 τὸ κατάλυμα,⁶ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ 15
 αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον⁷ μέγα ἐστρωμένον⁸ ἑτοιμον·⁹ ἐκεῖ
 ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν 16
 πόλιν, καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

Καὶ ὀψίας¹⁰ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων¹¹ 17
 αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ
 ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, 19
 καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι¹² ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι¹² ἐγώ; Ὁ 20
 δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος¹³
 μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹⁴ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 21
 γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ
 ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
 ἐκεῖνος.

¹ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ² θύω, sacrifice, kill. ³ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁴ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ⁵ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁶ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ⁷ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ⁸ στρωννύω, spread, furnish. ⁹ ἑτοιμος, ready, prepared. ¹⁰ ὀψιος, late. ¹¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ ἐμβαπτω, dip, dip into. ¹⁴ τρυβλίον, ου, τό, bowl, dish.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν¹ καὶ 22
 ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου.
 Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ 23
 αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς 24
 καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25
 οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος² τῆς ἀμπέλου,³ ἕως τῆς ἡμέρας
 ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες⁴ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁵ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ 27
 νυκτὶ ταύτῃ: ὅτι γέγραπται, Πατάξω⁶ τὸν ποιμένα,⁷ καὶ
 διασκορπισθήσεται⁸ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, 28
 προάξω⁹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ 29
 πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 30
 Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν¹⁰ ἢ δις¹¹
 ἀλέκτορα¹² φωνῆσαι, τρίς¹³ ἀπαρνήσῃ¹⁴ με. Ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν 31
 μαλλον, Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν¹⁵ σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹⁴
 Ὡσαύτως¹⁶ δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

¹ κλάω, break. ² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ³ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁴ ὑμνέω, sing to, praise. ⁵ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁶ πατάσσω, strike, smite.
⁷ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ πρὶν, before, formerly. ¹¹ δις, twice. ¹² ἀλέκτωρ,
 ορος, ὁ, rooster, cock. ¹³ τρίς, thrice, three times. ¹⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁵ συναποθνήσκω, die with, die together with. ¹⁶ ὡσαύτως, likewise.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον¹ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,² καὶ λέγει τοῖς 32
 μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ 33
 παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ,
 καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι³ καὶ ἀδημονεῖν.⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 34
 Περίλυπός⁵ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ
 γρηγορεῖτε.⁶ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 35
 προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ 36
 ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκε⁷ τὸ ποτήριον
 ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ 37
 εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,⁸ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, Σίμων,
 καθεύδεις;⁸ Οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;⁶ Γρηγορεῖτε⁶ καὶ 38
 προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.⁹ Τὸ μὲν πνεῦμα
 πρόθυμον,¹⁰ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, 39
 τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν 40
 καθεύδοντας·⁸ ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι,¹¹ καὶ οὐκ
 ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει 41
 αὐτοῖς, Καθεύδετε⁸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.¹² Ἀπέχει¹³ ἤλθεν ἡ ὥρα.
 Ἰδοὺ, παραδίδεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν
 ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν. 42

¹χωρίον, ου, τό, place, field. ²Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ³ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁴ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁵περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁶γρηγορέω, watch, keep watch. ⁷παραφέρω, carry away, remove. ⁸καθεύδω, sleep. ⁹πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ¹⁰πρόθυμος, willing, ready. ¹¹βαρέω, burden, weigh down. ¹²ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹³ἀπέχω, received, obtain.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὧν τῶν 43
 δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,¹
 παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. 44
 Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον² αὐτοῖς, λέγων, Ὅν ἂν
 φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε³ ἀσφαλῶς.⁴ 45
 Καὶ ἔλθων, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ῥαββί· καὶ
 κατεφίλησεν⁵ αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁶ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, 46
 καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος⁷ 47
 τὴν μάχαιραν ἔπαισεν⁸ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν⁹
 αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹⁰ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ 48
 ληστὴν¹¹ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων¹ συλλαβεῖν¹² με· Καθ' 49
 ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ
 με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες 50
 ἔφυγον.

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹³ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος¹⁴ σινδόνα¹⁵ 51
 ἐπὶ γυμνοῦ.¹⁶ Καὶ κρατοῦσιν αὐτόν οἱ νεανίσκοι·¹³ ὁ δὲ καταλιπὼν 52
 τὴν σινδὸνα¹⁵ γυμνὸς¹⁶ ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

¹ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ² σύσσημον, ου, ἡ, signal, sign. ³ ἀπάγω, lead away, lead. ⁴ ἀσφαλῶς, safely, securely. ⁵ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁷ σπάω, draw (as a sword). ⁸ παίω, strike, hit. ⁹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹⁰ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹¹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹² συλλαμβάνω, take, conceive. ¹³ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ σινδὼν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁶ γυμνός, naked, wearing only under-garments.

Καὶ ἀπήγαγον¹ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ 53
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ 54
Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν² ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω³ εἰς τὴν αὐλὴν⁴
τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος⁵ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,⁶ καὶ
θερμαινόμενος⁷ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον⁸ 55
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατώσαι⁹ αὐτόν, καὶ
οὐχ εὑρίσκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι¹¹ 56
αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ 57
κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ 58
καταλύσω¹² τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,¹³ καὶ διὰ τριῶν
ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον¹⁴ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση¹¹ ἦν 59
ἡ μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν 60
τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου
καταμαρτυροῦσιν;¹⁵ Ὁ δὲ ἐσιώπα,¹⁶ καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ 61
ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ
εὐλογητοῦ;¹⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ 62
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας¹⁸ τοὺς χιτῶνας 63
αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς 64
βλασφημίας.²⁰ Τί ὑμῖν φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν²¹ αὐτόν

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² μακρόθεν, from afar, afar. ³ ἔσω, within, inside. ⁴ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ συγκαθήμεναι, sit with. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ θερμαίνω, warm. ⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹¹ ἴσος, equal, identical. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ¹⁴ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ¹⁵ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁷ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ¹⁸ διαρρήσσω, tear asunder. ¹⁹ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ²⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²¹ κατακρίνω, condemn.

εἶναι ἐνοχον¹ θανάτου. Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν² αὐτῷ, καὶ 65
 περικαλύπτειν³ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν⁴ αὐτόν, καὶ
 λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται⁵ ῥαπίσμασιν⁶ αὐτὸν
 ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ⁷ κάτω,⁸ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν⁹ 66
 τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον,¹⁰ ἐμβλέψασα 67
 αὐτῷ λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ¹² Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ 68
 ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι¹³ τί σὺ λέγεις. Καὶ
 ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον¹⁴· καὶ ἀλέκτωρ¹⁵ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ 69
 παιδίσκη⁹ ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι
 Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν 70
 οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁶ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ
 Γαλιλαῖος¹⁷ εἶ, καὶ ἡ λαλιά¹⁸ σου ὁμοιάζει.¹⁹ Ὁ δὲ ἤρξατο 71
 ἀναθεματίζειν²⁰ καὶ ὀμνύναι ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν
 λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ¹⁵ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη²¹ ὁ 72
 Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν²² ἀλέκτορα¹⁵
 φωνῆσαι δίς,²³ ἀπαρνήσῃ²⁴ με τρίς.²⁵ Καὶ ἐπιβαλὼν²⁶ ἔκλαιεν.

¹ ἐνοχος, involved in, liable. ² ἐμπτύω, spit upon. ³ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁴ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁵ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁶ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁷ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁸ κάτω, down, below. ⁹ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁰ θερμαίνω, warm. ¹¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹² Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹³ ἐπίσταμαι, understand, know. ¹⁴ προαύλιον, ου, τό, porch, forecourt. ¹⁵ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁶ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁷ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹⁸ λαλιά, ᾧς, ἡ, speech, way of talking. ¹⁹ ὁμοιάζω, am like, resemble. ²⁰ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ²¹ ἀναμνήσκω, remind, remember. ²² πρὶν, before, formerly. ²³ δίς, twice. ²⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁵ τρίς, thrice, three times. ²⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ¹ συμβούλιον² ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν **15**
 πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,³ δήσαντες
 τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν⁴ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ **2**
 ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγοροῦν⁵ αὐτοῦ οἱ **3**
 ἀρχιερεῖς πολλά· ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, **4**
 Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα σου καταμαρτυροῦσιν.⁶ Ὁ δὲ **5**
 Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,⁷ ὃν περ⁸ ᾗτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ **6**
 λεγόμενος Βαραββᾶς⁹ μετὰ τῶν συστασιαστῶν¹⁰ δεδεμένος, οἵτινες
 ἐν τῇ στάσει¹¹ φόνον¹² πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας¹³ ὁ ὄχλος **8**
 ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεὶ¹⁴ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη **9**
 αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; **10**
 Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹⁵ παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. **11**
 Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹⁶ τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν⁹
 ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί **12**
 οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν **13**
 ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ **14**
 κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως¹⁷ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. **15**

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁴ ἀποφέρω, carry off, bear away. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁷ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ⁸ ὅσπερ, very one who. ⁹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹⁰ συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ¹¹ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹² φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹³ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁴ αἰεὶ, always, ever. ¹⁵ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁶ ἀνασείω, stir up, incite. ¹⁷ περισσώς, abundantly, exceedingly.

Ὁ δὲ Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν
αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:¹ καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας²
ἵνα σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον³ αὐτὸν ἔσω⁴ τῆς αὐλῆς,⁵ ὃ ἐστίν 16
πραιτώριον,⁶ καὶ συγκαλοῦσιν⁷ ὅλην τὴν σπεῖραν.⁸ Καὶ ἐνδύουσιν 17
αὐτὸν πορφύραν,⁹ καὶ περιτιθέασιν¹⁰ αὐτῷ πλέξαντες¹¹ ἀκάνθινον¹²
στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν 18
Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον¹³ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁴ καὶ ἐνέπτυν 19
αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα¹⁶ προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε 20
ἐνέπαιξαν¹⁷ αὐτῷ, ἐξέδυσαν¹⁸ αὐτὸν τὴν πορφύραν,⁹ καὶ ἐνέδυσαν
αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν¹⁹ αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν
αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν²⁰ παράγοντά²¹ τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον,²² ἐρχόμενον 21
ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου²³ καὶ Ρούφου,²⁴ ἵνα ἄρῃ τὸν
σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ²⁵ τόπον, ὃ ἐστίν 22
μεθερμηνευόμενον²⁶ Κρανίου²⁷ Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν 23
ἐσμυρνισμένον²⁸ οἶνον: ὃ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, 24
διαμερίζονται²⁹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον³⁰ ἐπ' αὐτά, τίς τί

¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ² φραγελλώω, flog, scourge. ³ ἀπάγω, lead away, lead. ⁴ ἔσω, within, inside. ⁵ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁶ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁷ συγκαλέω, call together. ⁸ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ⁹ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹⁰ περιτίθημι, place around, put around. ¹¹ πλέκω, plait, weave. ¹² ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹³ τύπτω, smite, beat. ¹⁴ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁵ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁶ γόνυ, ατος, τό, knee. ¹⁷ ἐμπαίζω, mock. ¹⁸ ἐκδύω, take off, put off. ¹⁹ ἐξάγω, lead out. ²⁰ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ²¹ παράγω, pass by, depart. ²² Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²³ Ἀλεξάνδρος, ου, ὁ, Alexander. ²⁴ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ²⁵ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ²⁶ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ²⁷ κρανίον, ου, τό, skull. ²⁸ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ²⁹ διαμερίζω, divide, distribute. ³⁰ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion.

ἄρη. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφή¹ 25
 τῆς αἰτίας² αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,³ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ 27
 σὺν αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές,⁴ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ
 εὐωνύμων⁵ αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ 28
 ἀνόμων⁶ ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι⁷ ἐβλασφήμουν αὐτόν, 29
 κινοῦντες⁸ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά,⁹ ὁ καταλύων¹⁰
 τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, καὶ 30
 κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὅμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες¹¹ 31
 πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν,
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ 32
 καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ.
 Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι¹² αὐτῷ ὠνείδιζον¹³ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτης,¹⁴ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 33
 ἐνάτης.¹⁵ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹⁵ ἐβόησεν¹⁶ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, 34
 λέγων, Ἐλωὶ,¹⁷ Ἐλωὶ,¹⁷ λιμὰ¹⁸ σαβαχθανί;¹⁹ Ὁ ἐστίν
 μεθερμηνευόμενον,²⁰ Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;²¹ 35
 Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἰδοὺ, Ἡλίαν
 φωνεῖ. Δραμὼν²² δὲ εἷς, καὶ γεμίσας²³ σπόγγον²⁴ ὄξους,²⁵ περιθείς²⁶ τε 36
 καλάμῳ,²⁷ ἐπότιζεν²⁸ αὐτόν, λέγων, Ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας

¹ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ³ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ⁴ ληστής, οὗ, ὁ, robber, brigand. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ ἄνομος, lawless, without law. ⁷ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁸ κινέω, move, stir. ⁹ οὐά, aha! ah! ¹⁰ καταλύω, destroy, lodge. ¹¹ ἐμπαίζω, mock. ¹² συσταυρόω, crucify together with. ¹³ ὠνείδιζω, reproach, revile. ¹⁴ ἕκτος, sixth. ¹⁵ ἑνατος, ninth. ¹⁶ βοάω, cry aloud, shout. ¹⁷ Ἐλωὶ, Eloi, my God. ¹⁸ λιμὰ, why. ¹⁹ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ²⁰ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ²¹ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ²² τρέχω, run, exercise myself. ²³ γεμίζω, fill, load. ²⁴ σπόγγος, οὗ, ὁ, sponge. ²⁵ ὄξος, οὗς, τό, sour wine, vinegar. ²⁶ περιτίθημι, place around, put around. ²⁷ καλάμος, οὗ, ὁ, reed, reed-pen. ²⁸ ποτίζω, give drink to, cause to drink.

καθελεῖν¹ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.² 37
 Καὶ τὸ καταπέτασμα³ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη⁴ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν⁵ ἕως
 κάτω.⁶ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων⁷ ὁ παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας⁸ αὐτοῦ ὅτι 39
 οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν,² εἶπεν, Ἀληθῶς⁹ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν
 θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν¹⁰ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν 40
 καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹¹ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ
 καὶ Ἰωσὴ¹² μήτηρ, καὶ Σαλώμη,¹³ αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 41
 ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ
 συναναβαῖσαι¹⁴ αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας¹⁵ γενομένης, ἐπεὶ ἦν Παρασκευή,¹⁶ ὃ ἐστὶν προσάββατον, 42
 ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹⁸ εὐσχήμων¹⁹ βουλευτής,²⁰ ὃς καὶ 43
 αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος²¹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· τολμήσας²²
 εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ 44
 Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν·²³ καὶ προσκαλεσάμενος τὸν
 κεντυρίωνα,⁷ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι²⁴ ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ 45
 τοῦ κεντυρίωνος,⁷ ἐδώρήσατο²⁵ τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας 46
 σινδόνα,²⁶ καὶ καθελὼν¹ αὐτόν, ἐνείλησεν²⁷ τῇ σινδόνι,²⁶ καὶ
 κατέθηκεν²⁸ αὐτόν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον²⁹ ἐκ πέτρας·³⁰
 καὶ προσεκύλισεν³¹ λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία 47

¹ καθαιρέω, take down, pull down. ² ἐκπνέω, breathe out, expire. ³ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁴ σχίζω, split, separate. ⁵ ἄνωθεν, from above, again. ⁶ κάτω, down, below. ⁷ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ⁸ ἐναντίος, opposite, hostile. ⁹ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ¹¹ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹² Ἰωσὴς, ἦτος, ὁ, Joses. ¹³ Σαλώμη, ἡς, ἡ, Salome. ¹⁴ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ¹⁵ ὄψιος, late. ¹⁶ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹⁷ προσάββατον, ου, τό, day before the Sabbath. ¹⁸ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹⁹ εὐσχήμων, honorable. ²⁰ βουλευτής, ου, ὁ, councilor, member of a city council. ²¹ προσδέχομαι, receive, wait for. ²² τολμάω, dare, endure. ²³ θνήσκω, die, am dying. ²⁴ πάλαι, long ago, of old. ²⁵ δωρέομαι, present, bestow. ²⁶ σινδὼν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²⁷ ἐνείλω, wrap in, wrap up. ²⁸ κατατίθμι, lay (down), place. ²⁹ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ³⁰ πέτρα, ας, ἡ, rock. ³¹ προσκυλίω, roll up to, roll to.

ἡ Μαгдаληνῇ¹ καὶ Μαρία Ἰωσῆ² ἐθεώρουν ποῦ³ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου⁴ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαгдаληνῇ¹ καὶ Μαρία **16**

Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ⁵ ἡγόρασαν ἀρώματα,⁶ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. Καὶ λίαν⁸ πρωῒ⁹ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ **2** μνημεῖον, ἀνατείλαντος¹⁰ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς **3** ἀποκυλίσει¹¹ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ **4** ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται¹¹ ὁ λίθος: ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.¹² Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον¹³ **5** καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον¹⁴ στολὴν¹⁵ λευκὴν: καὶ ἐξεθαμβήθησαν.¹⁶ Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε:¹⁶ Ἰησοῦν **6** ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν¹⁷ τὸν ἐσταυρωμένον: ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε: ἶδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἰπατε τοῖς μαθηταῖς **7** αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει¹⁸ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ **8** μνημείου: εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος¹⁹ καὶ ἔκστασις:²⁰ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωῒ⁹ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ **9**

Μαгдаληνῇ,¹ ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἐπτὰ δαιμόνια. Ἐκεῖνη πορευθεῖσα **10**

ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν²¹ καὶ κλαίουσιν. **11**

¹ Μαгдаληνῇ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ² Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ³ ποῦ, somewhere, about. ⁴ διαγίνομαι, go through, pass. ⁵ Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome. ⁶ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ λίαν, greatly, very. ⁹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁰ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹¹ ἀποκυλίω, roll away. ¹² σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹³ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁷ Ναζαρηνός, ου, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁸ προάγω, lead forth, go before. ¹⁹ τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ²⁰ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ²¹ πενθέω, mourn, lament.

Κἀκεῖνοι¹ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη² ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.³

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ 12

μορφῇ,⁴ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοι¹ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν 13

τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον⁵ ἀνακειμένοις⁶ αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα⁷ ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισεν⁸ 14

τὴν ἀπιστίαν⁹ αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,¹⁰ ὅτι τοῖς θεασαμένοις²

αὐτὸν ἐγγεγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες 15

εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.¹¹ Ὁ 16

πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας³

κατακριθήσεται.¹² Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα 17

παρακολουθήσει·¹³ ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν·

γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις¹⁴ ἄροῦσιν· καὶ¹⁵ θανάσιμόν¹⁶ τι 18

πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ·¹⁷ ἐπὶ ἁρρώστους¹⁸ χεῖρας ἐπιθήσουσιν,

καὶ καλῶς ἔξουσιν.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη¹⁹ εἰς τὸν οὐρανόν, 19

καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν 20

πανταχοῦ,²⁰ τοῦ κυρίου συνεργούντος,²¹ καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος²²

διὰ τῶν ἐπακολουθούντων²³ σημείων. Ἀμήν.

¹ κἀκεῖνος, and he, and she. ² θεάομαι, look at, behold. ³ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁴ μορφή, ἤς, ἡ, form, shape. ⁵ ὕστερον, lastly, afterward. ⁶ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁷ ἑνδεκα, eleven, 11. ⁸ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁹ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁰ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹¹ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹² κατακρίνω, condemn. ¹³ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁴ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁵ καὶ, and if, even if. ¹⁶ θανάσιμος, deadly, mortal. ¹⁷ βλάβω, harm, injure. ¹⁸ ἁρρώστος, sick, ill. ¹⁹ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ²⁰ πανταχοῦ, everywhere. ²¹ συνεργέω, work together. ²² βεβαιόω, confirm, secure. ²³ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.